कतमः योग्यः ?

बाल मोदिनी

• (सं) कृ. नागेन्द्रः

पुरातनकाले कश्चित् महाराजः आसीत् । तस्य त्रयः पुत्राः आसन् । त्रयः अपि युवकाः । एकदा महाराजः चिन्तामग्नः सन् उपविष्टः आसीत् । तदा तत्र आगतः मुख्यसचिवः तं दृष्ट्वा समीपं गत्वा पृष्टवान् - ''प्रभो ! किम् अभवत् ? भवान् अतीव चिन्तामग्नः इति भाति । किं कारणं चिन्तायाः ?'' इति ।

महाराजः अवदत् - ''सचिव ! मम तु वयः अतिक्रान्तम् । मम मरणानन्तरं त्रिषु पुत्रेषु कः अस्य राज्यस्य पालनं कुर्यात् ? तेषु कः अत्यन्तं समर्थः अस्ति ? अहं कस्मै एतत् उत्तरदायित्वं ददामि ? एषा एव चिन्ता मम'' इति ।

तदा मुख्यसचिवः उक्तवान् - ''महाराज ! चिन्तां न करोतु । तन्निमित्तम् अहम् एकम् उपायं सूचयामि । त्रीन् अपि पुत्रान् आहूय वदतु - 'भवन्तः अस्य राज्यस्य यं कमपि एकं प्रजाजनं तोषयित्वा आनयन्तु' इति । ते तत् कार्यं कथं सम्पादयन्ति इत्येतस्य आधारेण तेषु कतमः योग्यः इति निर्णयं करिष्यामः'' इति । महाराजः अङ्गीकृतवान् ।

अपरस्मिन् दिने महाराजः पुत्रान् आहूय उक्तवान् - ''राज्यवासिनां सन्तुप्तिः एव अस्माकं लक्ष्यम् । तथा एव महाराजेन राज्यपालनं करणीयम् । अतः भवन्तः अद्य गत्वा एकैकं प्रजाजनं तोषयित्वा तम् अत्र आनयन्तु । अस्यां परीक्षायां यः विजयी भवति तस्य एव चयनं भविष्यति राज्यपालनाय'' इति । पुत्राः ततः गतवन्तः ।

अनन्तरदिने ते त्रयः अपि एकैकं प्रजाजनम् आत्मना सह राजसभाम् आनीतवन्तः । महाराजः तेषु प्रथमं पृष्टवान् - ''किं भवान् सन्तुप्तः अस्ति राजकुमारेण ?'' इति ।

सः उक्तवान् - ''आं महाराज ! युवराजः मह्यं शतं सुवर्णनाणकानि दत्तवान् । अहं तु सन्तुष्टः । तथापि...''

''किं तथापि ? अग्रे कथयतु'' - महाराजः उक्तवान् । यदि सः सहस्रं नाणकानि अदास्यत् तर्हि इतोऽपि सन्तुष्टः अभविष्यम्'' - सः उक्तवान् ।
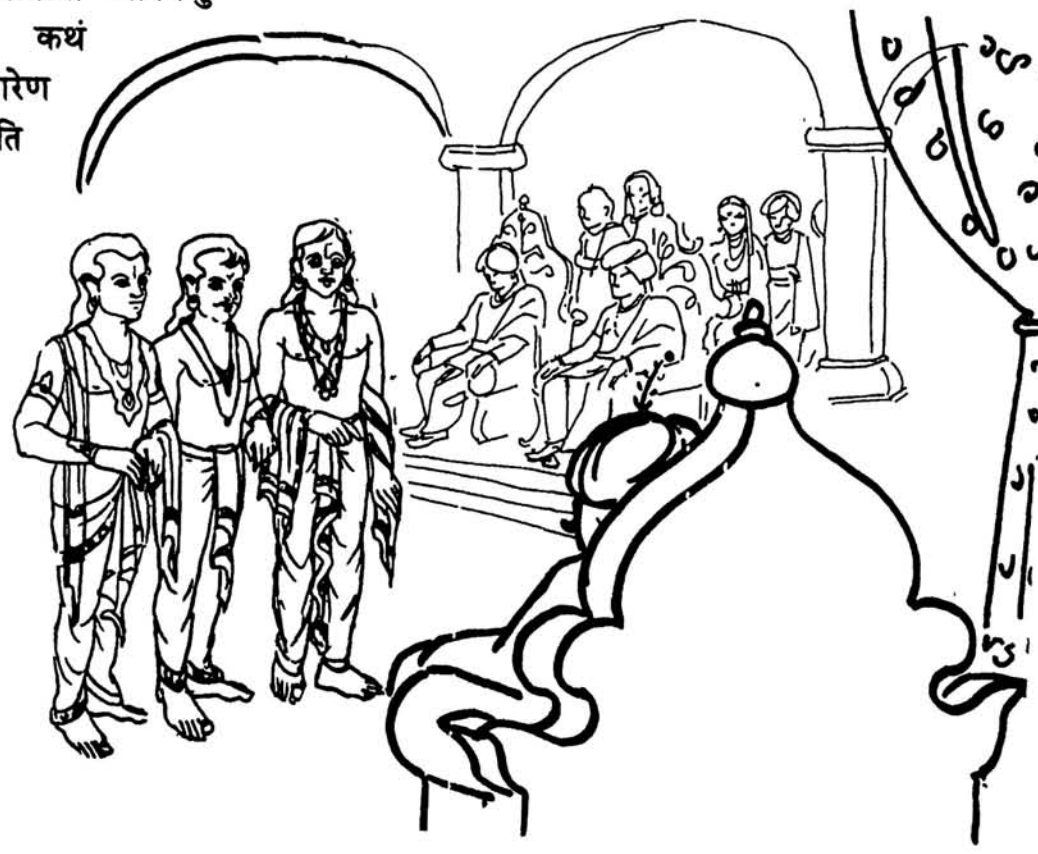
द्वितीयपुत्रेण आनीतं प्रजाजनं विचारितवान् महाराजः । सः उक्तवान् - ''महाप्रभो ! राजकुमारः मह्यं